

«ԵՐԵՎԱՆԻ ԼԵՈՅԻ ԱՆՎԱՆ Հ. 65 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Առարկա----ՆԶՊ և ԱԿ

Մասնակից----- մայր Առլետա Հարությունյան

Ղեկավար----- - փոխգնդապետ Արտակ Իսահակյան

ԹԵՄԱ

ԴԺՎԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՎՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՆԶՊ
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

2022թ .

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածություն	3
2. Թեմա նպատակը	3
3. Թեմայի խնդիրները	6
4. Եզրակացություն	14
5. Օգտագործված գրականություն	18

Ներածություն

**Երեխան ունի տեսնելու, մտածելու, զգալու իր յուրահատուկ ունակությունը:
Չկա առավել անմիտ բան, քան նրանց այդ ունակությունը մեր փորձով փոխարինելու
փորձը:
Ժան Ժակ Ռուսո**

Դաստիարակությունը պետության կրթական քաղաքականության և կրթության համակարգի կարևորագույն ռազմավարական խնդիրն է, քանզի կրթության գերնպատակը եղել և մնում է անձի կայացումը: Միննույն ժամանակ դաստիարակությունը պետության պարտավորությունն է իր քաղաքացիների առջև՝ ապահովելու անձի լիարժեք զարգացումն ու ինքնադրսևորումը:

Դաստիարակության նպատակն է՝ ապագա քաղաքացու ինքնաճանաչման, նրա անձի և անհատականության լիարժեք դրսևորման և զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծումը, ազատ և համակողմանի զարգացած, ազգային արժանապատվությամբ և քաղաքացիական գիտակցությամբ օժտված անձի ձևավորումը: Հենց դպրոցին և ուսուցչին է բաժին ընկնում դաստիարակչական գործընթացի զգալի մասը: Ուսուցչի աշխատանքով է պայմանավորված դպրոցում իրականացվող ուսումնադաստիարակչական գործընթացի արդյունավետությունը, դպրոցում առողջ և բարյացակամ մթնոլորտի ստեղծումը, աշակերտական և ուսուցչական հանրույթների համախմբվածությունը և արդյունավետ համագործակցությունը, ինչպես նաև ծնողական համայնքի ներգրավվածությունը դպրոցի ուսումնադաստիարակչական աշխատանքներին

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել այնպիսի մեթոդներ, միջոցներ, որպեսզի կարողանանք դասապրոցեսին ընդգրկել ոչ միայն խելացի, ուժեղ, այլ նաև դժվար դաստիարակվող երեխաների:

Տարեցտարի ավելանում է այն երեխաների և դեռահասների թիվը, ովքեր բնութագրվում են դպրոցական և սոցիալական անհարմարության որոշակի դրսևորումներով, դրսևորվող վարքի մշտական խանգարումներով: Հետևաբար, «դժվար» դեռահասների խնդիրը, դժվար պատանիների հետ աշխատանքի կազմակերպումը դպրոցի պատերից և դրանից դուրս ժամանակակից կրթության հրատապ խնդիրներից է:

Ժամանակակից սոցիալ-մանկավարժական գրականության վերլուծության հիման վրա կարող ենք առանձնացնել 3 էական հատկանիշներ, որոնք կազմում են «ղժվար երեխաներ» հասկացության բովանդակությունը: Առաջին նշանը երեխաների կամ դեռահասների աննորմալ պահվածքն է:

Շեղված վարքագիծը բնութագրելու համար օգտագործվում են նաև հատուկ տերմիններ՝ «հանցագործություն» և «շեղում»:

«Դժվար» դպրոցականներին հասկանում են, երկրորդ՝ այնպիսի երեխաներ և դեռահասներ, որոնց վարքի խանգարումները հեշտությամբ չեն շտկվում և ուղղվում: Այս առումով պետք է առանձնացնել «ղժվար երեխաներ» և «մանկավարժորեն անտեսված երեխաներ» տերմինները: Բոլոր ղժվար երեխաներն, իհարկե, մանկավարժորեն անտեսված են: Բայց ոչ բոլոր մանկավարժականորեն անտեսված երեխաներն են ղժվար. Ոմանց համեմատաբար հեշտ է վերակրթելը:

Դժվար երեխա - տառապող, ջերմության և սիրո փնտրտուքով շտապող, աղքատ և գրեթե դատապարտված: Նա զգում է դա: Բոլոր ղժվար երեխաները, որպես կանոն, չունենին ընկերական, հոգատար միջավայր՝ ոչ ընտանիքում, ոչ դպրոցում: Դպրոցական կյանքին հարմարվելու ղժվարությունները, կարողության բացակայությունը, այնուհետև սովորելու չցանկանալը այս երեխաներին դրդեց անկազմակերպության և կարգապահության: Չբավարարված լինելը բոլորի նման, սիրված, ցանկալի, սիրալիր ազդում է նաև նրա վարքագծի ոճի վրա: Այս երեխաների մերժումը տանը և դասարանում ավելի է օտարում նրանց այլ երեխաներից: «Դժվար» երեխաներին, երրորդը, հատկապես անհատական մոտեցում է պետք մանկավարժների կողմից և մի խումբ հասակակիցների ուշադրության: Սրանք վատ, անհույս փչացած դպրոցականներ չեն, ինչպես որոշ

մեծահասակներ սխալ են կարծում, բայց պահանջկոտ [հատուկ ուշադրություն](#) և ուրիշների մասնակցությունը: Մտածեք, թե ով է այդքան դժվար երեխա:

Դժվար երեխան այն երեխան է, որին մեծերը քիչ են անում: Նրանք աճում են ինքնուրույն: Հաճախ երեխաներին ստիպում են գողություն կատարել, ողորմություն խնդրել անցորդներից և զբաղվել թափառաշրջիկությամբ: Նրանք ագրեսիվ են, դառնացած, գործնականում ծանոթ կյանքի սովերային կողմերին: Նրանք սկսում են շուտ ծիւել, ակոհոլ օգտագործել և թմրանյութեր ընդունել: Մեծանալով՝ նրանք մոլորվում են կազմակերպված խմբերի մեջ, կատարում գողություններ, կողոպուտներ և նույնիսկ սպանություններ: Երեխաների պահվածքը նման դեպքերում բնութագրվում է «հանցագործ» տերմինով, որը շեղման հատկապես ծանր ձև է:

Դժվար երեխան նա է, ով դժվարանում է: Այսպես պետք է հասկանալ, թե ինչ է կատարվում: Ավանդաբար, երեխային դժվար դասակարգելու հիմնական չափանիշը, դեպքերի ճնշող մեծամասնությունում, անբավարար ակադեմիական կատարումն է և անկանոնությունը: Սա երեխայի համար ծանր իրավիճակի հետևանք է, որում նա հայտնվում է դպրոցի թիմում՝ ուսման հենց սկզբից: Հիմնական բաներն այստեղ երեխայի ներքին փորձառություններն են, ուսուցչի, նրա շրջապատի դասընկերների, իր անձի անձնական վերաբերմունքը:

Երեխան դժվարանում է, պրոֆեսոր Ա.Ի. Կոչետովը արդարացիորեն նշում է, որ երբ զուգադիպություն է լինում, արտաքին բացասական ազդեցությունների պարտադրումը, դպրոցում անհաջողությունները և ուսուցիչների մանկավարժական սխալները, ընտանեկան կյանքի բացասական ազդեցությունը և ներհամայնքային հարաբերությունները: Այլ կերպ ասած, երեխան միանգամից դուրս է գալիս կրթության ոլորտից բազմաթիվ կապերի մեջ և գտնվում է ակտիվ բացասական ազդեցությունների գոտում: Շեղված վարքի բոլոր դեպքերում նկատվում է հուզական լարվածության աճ: Այն բնութագրվում է երեխաների զգացմունքների, հույզերի, փորձառությունների սովորական սահմաններից դուրս գալով: Լարվածությունը հանգեցնում է իրականության զգացման կորստի, ինքնատիրապետման, սեփական վարքը ճիշտ գնահատելու անկարողության: Բուռն հույզերի ազդեցության տակ երեխան, ինչպես մեծահասակը, դադարում է վերահսկել իր գործողությունները,

ունակ է անխոհեմ գործողությունների: Նրա համար ոչինչ չարժե կոպիտ լինել, ինչ -
որ բան կոտրել:

**Այսպիսով, դժվարին դեռահասների խնդիրը կենտրոնական հոգեբանական և
մանկավարժական խնդիրներից է:** Դրա հսկայական սոցիալական նշանակությունը
հատկապես ակնհայտ է դառնում ամբողջ հասարակության ճգնաժամի ժամանակ:
Բարդ դեռահասների հետ սոցիալական ուսուցչի աշխատանքը մասնագիտական
գործունեության ամենադժվար ոլորտներից է: Բարդ դեռահասների հոգեբանական
բնութագրերի իմացությունը, նրանց հետ աշխատելու մեթոդները այս աշխատանքի
արդյունավետության ամենակարևոր պայմանն են:

Ժամանակակից իրականությունը թելադրում է կրթական և մասնագիտական
ինքնաիրացման սեփական կանոններն ու կանոնները: Այսօր կարևոր է ոչ այնքան
որոշակի նորմեր ու կանոններ անգիր, որքան ընդհանրացված գիտելիքներ ...

**Կրթությունը, դաստիարակությունն ու զարգացումը՝ որպես մանկավարժական
կարևորագույն կատեգորիաներ**

Գիտական ընդհանրացումներ արտահայտող հիմնական մանկավարժական
հասկացությունները սովորաբար կոչվում են մանկավարժական կատեգորիաներ:
Մրանք ամենաընդհանուր և տարողունակ հասկացություններն են, որոնք
արտացոլում են գիտության էությունը, նրա հաստատված և բնորոշ
հատկությունները ...

Մանկավարժության հիմնական կատեգորիաները ներառում են
դաստիարակություն, ուսուցում, կրթություն՝ բոլոր առարկաների շրջանակներում:
Դպրոցական հոգեբանը հաճախ ստիպված է լինում գործ ունենալ երեխաների հետ,
որոնք էապես տարբերվում են (մինուս նշանով) այլ երեխաներից ...

Դպրոցական միջնորդությունը՝ որպես երեխաների իրավունքների պաշտպանության արդյունավետ գործիք:

Դժվար երեխա - ով է

Դժվար երեխաները լայն ընդհանրացված հասկացություն են, որն օգտագործվում է գիտական և հիմնականում գիտահանրամատչելի գրականության մեջ, ինչպես նաև մանկավարժական լրագրության մեջ՝ երեխաների լայն կատեգորիա նշանակելու համար, որոնք ցույց են տալիս անձնական զարգացման հստակ շեղում: Երեխային այս կատեգորիայի են վերագրում, որպես կանոն, ըստ նրա անհատական հոգեբանական բնութագրերի արտաքին դրսևորումների, որոնք խոչընդոտ են հանդիսանում կրթական գործընթացի բնականոն ընթացքի համար: Երեխայի բնավորության և վարքի խախտումների հիմքում ընկած պատճառները շատ բազմազան են: Այս կատեգորիայի երեխաները դրսևորում են շեղված և օրինախախտ վարքագիծ:

Բավարար պատճառներ կան, թե ինչու է երեխան դառնում դժվար, իսկ հետո՝ հակահասարակական: Օրինակ, Ա.Բ. Կոչետովն առանձնացրեց հետևյալ պատճառները.

Կյանքում լարվածության աճը, մարդկանց մեծ մասի անհանգստությունը. Շատերը հակված են վերանայել վարքի նորմերը, պարզեցնել դրանք, մեծամասնության վարքագիծը դառնում է ավելի ու ավելի քիչ քաղաքակիրթ:

Դպրոցական լարվածություն՝ արտահայտված դասերի ծավալների և ինտենսիվության աճով, տեմպերի աճով:

Վարքի, բնավորության խաթարման պատճառները բազմազան են, ուստի "դժվար երեխա" որակում են ոչ թե կոնկրետ հոգեֆիզիոլոգիական բնութագրերից ելնելով, այլ հաշվի են առնվում ծնողների և ուսուցիչների կարծիքները:

Ժամանակակից գրականության մեջ "դժվար" անվանում են այն երեխաներին, որոնց վարքը շեղվում է համընդհանուր նորմերից և խոչընդոտում են դաստիարակչական գործընթացին: Դաստարակության մեջ դժվարություններ առաջացնող հիմնական պատճառներից են հոգեկան հիվանդություններն ու սահմանային վիճակները, սակայն այժմ մենք կխոսենք այն "դժվար երեխաների" մասին, որոնց դժվար լինելը պայմանավորված չէ կլինիկական նախադրյալներով, այլ պայմանավորված են արտաքին գործոններով՝ սոցիալական և դաստիարակչական: Այսօր այն կարծիքն է

տարածված, որ երեխան չի կարող խնդիր ունենալ: Երեխան սիրո, գուրգուրանքի կարիք ունի, իսկ ինչ ենք անում մենք. երեխայի մոտ ցույց ենք տալիս մեր խնդիրները, և նա, այն վերագրելով իրեն, դառնում է ինքնամփոփ, նյարդային: "Դժվար երեխա"՝ ո՞վ է նա; Այն երեխան է, ում բնորոշ է ինքնամփոփություն, մեկուսացում ծնողներից, հասարակությունից, ում բնորոշ է խնդիրներ ծնողների և մանկավարժների հետ: Նման երեխան ժամանակ առ ժամանակ կարող է ունենալ կատաղության և չարության նույաներ:

Որպես դաստիարակության դժվարությունների պատճառ հանդես է գալիս այն, որ ծնողների և ուսուցիչների կողմից հաշվի չի առնվում տարիքային առանձնահատկությունները, տարիքային ճգնաժամերը, նորագոյացությունները: Օրինակ՝ դեռահասության տարիքում մեծահասակները շարունակում են դեռահասի հետ վարվել երեխայի նման, իսկ դեռահասը, քանի որ ունի արդեն "մեծ լինելու" զգացում, ըմբոստանում է: Այսպես դաստիարակչական ներգործությունների նկատմամբ ըմբոստանալով՝ երեխան դառնում է դժվար դաստիարակվող:

Որպես մյուս գործոն՝ հանդես է գալիս ընտանեկան անբարենպաստ բարոյահոգեբանական մթնոլորտը, ծնողների կողմից երեխային չհամաձայնեցված, իրար հակասող պահանջների առաջադրումը: Երեխան, ընկնելով "դաստիարակչական վակուումի" մեջ, սկսում է ըմբոստանալ: Պատիժը այստեղ նույնպես դաստիարակչական ներգործություն չի կարող ունենալ, քանի որ երեխան այս կամ այն վարքը ցուցաբերում է միայն վախի զգացողությունից: Երբ վախի ազդակը մի փոքր թուլանում է, երեխան գործում է այնպես, ինչպես որ ինքն է ցանկանում: "Դժվար երեխային" օգնելու հիմնական ձևերից մեկը ընտանեկան խորհրդատվությունն է, որտեղ երեխայի վարքը դիտարկվում է զարգացման բոլոր գործոնների միասնության կոնտեքստում: Իսկ ուսումնական պրոցեսում դժվար երեխային օգնում են անհատական մոտեցում ցուցաբերելով: Մի փոքր խրախուսումը կարող է խթան հանդիսանալ տվյալ երեխայի շտկման համար:

Միտք ձեր փոքրկներին, բայց միաժամանակ մի մոռացեք երեխային ցույց տալ, որ դուք ևս ուժեղ անձնավորություն եք, ով նախօրոք գիտի ամեն ինչ և կարողանում է կառավարել, որպեսզի երեխան, զգա ձեր հոգատարությունը, պաշտպանված լինելու զգացում ունենա:

Դաստիարակություն, որոշակի տեխնոլոգիաների համակարգ, որն ուղղված է երեխայի անձի նպատակաուղղված ձևավորմանը: Հասարակական, արտադրական, մշակութային կյանքին նախապատրաստելու համար: Դաստարակությունը իրականացվում է ընտանիքի և դպրոցի համատեղ գործունեության ընթացքում, նախադպրոցական և արտադպրոցական հաստատություններում, [հիմնարկություններում](#), մանկական, երիտասարդական, հասարակական կազմակերպություններում:

Դաստիարակությունը հասարակական կյանքի համընդհանուր անհրաժեշտ կատեգորիա է: Սերտորեն կապված է ուսուցման հետ: Նման երեխաների հետ աշխատելիս պետք է մանկավարժական լուրջ միջոցառումներ կազմակերպել: Շատ կարևոր է ուսուցչի համագործակցությունը դպրոցի հոգեբանի և սոցիալական մանկավարժի հետ, այլապես միջին դպրոցում՝ դեռահասության տարիքում, էլ ավելի բարդ կլինի նման երեխաների հետ աշխատանքը (էլ չեմ խոսում առաջադիմության մասին):

Իսկ դաստիարակչական գործընթացներում պետք է առաջնորդվել միասնական սկզբունքներով և կանոններով , միասնական մանկավարժական պահանջներով, ծնողներին ակտիվ ընդգրկել երեխայի դաստիարակչական գործընթացներում:

Հետևաբար, իմ կարծիքով, ժամանակակից դաստիարակության գլխավոր և ունիվերսալ առաջնային նպատակը կարող է լինել օգնել աճող մարդուն, սովորեցնել նրան ընտրություն կատարել: Իսկ դաստիարակության ավանդական և անկրկնելի նպատակը՝ «անձի բազմակողմանի և ներդաշնակ զարգացումը» կարելի է ընդունել որպես վերջնական նպատակ: Ամփոփելով վերը նշվածը, փորձել եմ սահմանել ուսումնական հաստատությունում դաստիարակության առաջնային նպատակը: «Օգնել սովորողին սեփական կարծիք ունենալու, տարբեր իրավիճակներում մարդասիրական, հիմնավորված ընտրություն կատարելու, ինքնաձանաչման հիման վրա ճիշտ նպատակներ դնելու, հավասարակշռված որոշում կայացնելու և համապատասխան վարք դրսևորելու կարողություններ ձևավորելու գործում՝ անձի ինքնադրսևորման համար կրթական միջավայրի ստեղծման, անձնական և հասարակական պահանջմունքների հաշվառման, ազգային ու համամարդկային արժեքների զուգորդման, մանկավարժական գործընթացի սուբյեկտների միջև

հումանիստական հարաբերությունների հաստատման ճանապարհով: Այս սահմանման մեջ մի քանի կարևոր խնդիր է շոշափվում, որոնք հավասարապես վերաբերում են ինչպես դաստիարակվողին, այնպես էլ դաստիարակողին: Առաջինը վերաբերում է և մեծապես կախված է դաստիարակվողից, ինքն է իրեն ձևավորողը, մեծահասակները կողքից օգնում և հեշտացնում են այդ գործընթացը: Այս դեպքում մանկավարժը, ծնողը գիտակցում են, որ իրենք երեխայի ձևավորման համահեղինակն են, հետևաբար պետք է համակերպվեն իրենց «իշխանությունը» երեխայի հետ կիսելու դերի հետ: Երկրորդը հավասարապես վերաբերում է երկուսին էլ, ցույց է տալիս երեխա-մեծահասակ համագործակցության հետևանքով նվաճված վերջնարդյունքը: Երրորդը՝ այդ նպատակին հասնելու համար հնարավորությունների ստեղծումը, որի պատասխանատուն թեև դաստիարակողն է, /պայմանների ստեղծումը/, սակայն վերջնական արդյունքին հասնելու ճանապարհի բնույթն ու ուղիների որոշումը կատարվում է դաստիարակվողի և դաստիարակողի փոխադարձ համաձայնությամբ ու ընտրությամբ: Կարծում ենք այս տարբերակը չափելի է, կարծես թե հնարավորություն է տալիս պահպանել նպատակների հաջորդականությունը, հենվել ազգային դաստիարակության ավանդույթների վրա և զարգացնել համակարգը անձի և հասարակության առջև կանգնած նոր նպատակների և արժեքների համաձայն: Այս նպատակներին հասնելու համար մշակվել են անձի դաստիարակվածության և ուսումնական հաստատության դաստիարակչական աշխատանքների չափորոշիչներ, որոնք սահմանում են դաստիարակության այն որոշակի մակարդակը, առանց որին հասնելու չի կարելի դառնալ երկրի քաղաք:

Հայկական սովետական հանրագիտարանում գրված է. «Դաստիարակությունը անհատի ձևավորման նպատակասլաց, համակարգված գործընթացն է՝ նրա ակտիվ մասնակցությունը հասարակական, արտադրական, մշակութային կյանքին նախապատրաստելու համար»: Ուշինսկին դաստիարակությունը բնորոշում է որպես ներդաշնակորեն զարգացած անձնավորության ձևավորմանը նպատակաուղղված գիտակցական պրոցես: Դաստիարակության տարբեր կողմերի շարքում նա գլխավոր տեղը հատկացնում է բարոյականության դաստիարակությանը, որովհետև, ըստ նրա, բարոյական դաստիարակությունը երեխայի մեջ պետք է զարգացնի մարդասիրություն, ազնվություն և ուղղամտություն, աշխատասիրություն, կարգապահություն և

պատասխանատվության զգացում, որը զուգակցվում է համեստության հետ: Դաստիարակությունը երեխայի մեջ պետք է զարգացնի ամուր բնավորություն և կամք, տոկունություն, պարտքի զգացում:

Իսկ ի՞նչ է դաստիարակությունը ընդհանրապես: Որո՞նք են դաստիարակության նպատակները: Ի՞նչ ենք անում՝ մեր առջեւ դրված նպատակներին հասնելու համար: Երեխայի դաստիարակության գործընթացը բավական երկար պրոցես է, որ տևում է մինչև նրա հասուն տարիքին հասնելը:

Շատ հաճախ մենք՝ մեծերս, դաստիարակությունը շփոթում ենք երեխայի համեստ լինելու կամ հնազանդության հետ: Թերեւս սխալված չենք լինի, եթե ասենք, որ ուսուցիչներիս երազած համեստ կամ հնազանդ աշակերտները դասի գալիս են միշտ պատրաստված, լուռ ենթարկվում են բոլոր հրահանգներին, բոլոր առարկաներից միշտ գերազանց գնահատականներ են ստանում, դասամիջոցներին լուռ են: Սակայն շատ հաճախ այս հնազանդ, դաստիարակված աշակերտները հասուն տարիքում զրկվում են կամային հատկություններից եւ ինքնուրույնությունից:

Օրինակ՝ երբ երեխայից ինչ-որ բան ենք պահանջում, միշտ ուշադրություն դարձնենք, թե դա ում է պետք՝ մե՞զ, թե՞ երեխային: Եթե ուզում ենք երեխային ենթարկել մեր կամքին «Ուժեղի մոտ միշտ էլ թույլն է մեղավոր» սկզբունքով, ապա մեր ջանքերը ապարդյուն կլինեն, քանի որ նա շատ արագ կհասկանա կեղծիքը: Այստեղից կարող ենք փաստել, որ շատ հաճախ որպեսզի երեխային ենթարկեցնեն, մեծերը կա՛մ ահաբեկում են, կա՛մ էլ դիմում ֆիզիկական ուժին՝ ծեծին:

Օրինակ՝ երբ երեխան քննությունից կտրվում է կամ ցածր գնահատվում, որոշ ծնողներ իրենց պարտքն են համարում երեխային մի լավ «դաս տալ» ծեծի միջոցով:

Կան նաեւ այնպիսի մարդիկ, որոնք անկեղծորեն մտածում են, որ ծեծի միջոցով նմանատիպ «դասը» ոչ միայն չի վնասում երեխային, այլեւ ունի դաստիարակչական նշանակություն:

Կարծում եմ, որ երեխայի նկատմամբ կիրառված բռնությունը ապագայում խոր հետք է թողնում նրա հոգեբանության վրա: Նրան աշխարհը թվում է անարդար է, եւ սկսում է մտածել, որ ինքը չունի բավարար ուժ՝ այդ անարդարությունը հաղթահարելու համար: Ծեծը կոտրում է երեխայի ինքնավստահությունը եւ հավատը սեփական ուժերի նկատմամբ: Կարծում եմ՝ «Տեր Թողիկի» մեթոդը որեւէ լավ բանի մինչ օրս չի հանգեցրել, եւ պետք էլ չէ որևէ դրական արդյունք ակնկալել: Իսկ ինչո՞ւ

են շատերը դիմում այս մեթոդին: Պատասխանը մեկն է. նրանք բավարար ժամանակ չեն տրամադրում իրենց տրված այդ թանկարժեք նվերին՝ երեխային: Ծնողների մեծ մասը երեխայի՝ տարբեր իրավիճակներում լավ կամ վատ դրսևորվելը վերագրում է ժառանգաբար նրան փոխանցված բնավորությանը կամ վարվելակերպին: Ինչո՞ւ չենք մտածում մեր կյանքի օրինակով ազդեցություն թողնելու մասին: Հաջողության կհասնենք, եթե հետևողականորեն զբաղվենք երեխայի դաստիարակությամբ, սիրած զբաղմունքից կտրվելով՝ ժամանակ տրամադրենք նրան, զինվենք անսահման համբերությամբ ու սիրով, աշխատենք մեզ վրա, որպեսզի դառնանք ավելի լավը եւ օրինակ ծառայենք երեխային: Եկե՛ք ընդունենք, որ երեխայի վարքը կախված է մեր վերաբերմունքից: Դժվար է, սակայն դա է միակ ուղին, որը տանում է դեպի նպատակակետ: Մեկ այլ կարևոր խնդիր է մեր անկատար երազանքները մեր երեխաներին պարտադրելը: Երեխայի երազանքը իրականացնելիս մենք երբեք չպետք է անդրադառնանք մեր չիրականացած երազանքներին: Բոլորս էլ հիշում ենք չարաբաստիկ երկրաշարժին հաջորդող մութ ու ցուրտ տարիները, խանութների դատարկությունը: Այդ տարիներին շատ երեխաների երազանքներ այդպես էլ մնացին անկատար, եւ հիմա նրանցից շատերն իրենք երեխաներ ունեն: Նրանցից ոմանք, հիշելով իրենց մանկությունը, ուզում են իրենց երեխաներին զերծ պահել զրկանքներից եւ նրանց համար անում են ամեն ինչ, և երեխայի ցանկությունները կատարելը դառնում է ծնողների առաջին նպատակը: Սա երես առած երեխա ունենալու ամենակարճ ճանապարհն է. վաղ թե ուշ մենք կանգնելու ենք փակուղու առջեւ: Բավարարելով երեխայի բոլոր նյութական քմահաճույքները՝ նրան ոչ թե երջանկացնում ենք, այլ հակառակը, հող ենք նախապատրաստում հետագայում դժբախտ երեխա ունենալու համար: Մեզանից յուրաքանչյուրը պետք է քաջ գիտակցի, որ երեխայի դաստիարակությունը միայն մեր ընտանիքի գործը չէ: Այն, ինչ կատարվում է մեր ընտանիքի պատերի ներսում, վերաբերում է միայն ներկաներին, սակայն մենք բոլորս էլ հասարակության մի մասն ենք կազմում: Երեխան, որի վրա տանը կամ փողոցում բղավում են, վաղը գնալու է մանկապարտեզ կամ դպրոց եւ իր մեջ կուտակված ազդեցիան այնտեղ է արտահայտելու: Նա է լինելու մեր երեխայի ընկերն ու դասընկերը: Մեր երեխաներն էլ ուրիշների ընկերներն ու դասընկերներն են, ուստի սխալված չենք լինի, եթե ասենք, որ երեխային դաստիարակելիս միշտ պետք է հաշվի առնենք այս հանգամանքը եւ միշտ հիշենք, որ մենք բոլորս այս

հասարակության լիիրավ անդամներ ենք: Այսօր շատ կարևոր է երեխայի համար օրինակ լինելը և նրա մեջ ապագայի ազնիվ քաղաքացի տեսնելը նրան հանիրավի մեղադրելու փոխարեն:

Իմ հորդորն է, որ գիտակցված մոտենանք մեր երեխաների դաստիարակությանը, եւ եթե կարելուս էնք մեր վաղվա օրը, ապա այսօր ջանք ու եռանդ չխնայենք մատաղ սերնդի դաստիարակության գործում: **Հիշենք Համո Սահյանի խոսքերը. «Ճշմարիտ հողի վրա կեղծ սերմ չդնենք»:** Չէ՞ որ երեխային սովորեցնողը եւ դաստիարակողը մենք ենք՝ մանկավարժներս: Դպրոցը չի կարող լինել պարզապես երեխաների դասապրոցեսի կազմակերպման համակարգ: Կրթությունը պետք է երեխային իր կարողությունները բացահայտելու հնարավորություն տա և օգնի ձեւավորվելու որպես անհատ, քանի որ մենք այսօր ապրում ենք մի աշխարհում, որին անհրաժեշտ են հումանիստական կրթական միջավայրում ձեւավորված քաղաքացիներ:

Ռեզոլուցիայի և նախնական զինվորական պատրաստության դասերի անցկացումը հնարավորություն է տալիս արդեն դպրոցական տարիներին հայ պատանիների մեջ սերմանել հայրենասիրության ոգի, բացի այդ, ռազմական տեխնիկային տիրապետելը, շարային և ֆիզիկական պատրաստության դասերին ձեռք բերված փորձը թույլ են տալիս արդեն զինվորական ծառայության ժամանակ հեշտությամբ հարմարվել բանակային կյանքին

Մի քանի ցուցումներ "դժվար երեխաների" հետ աշխատելու

- **Երբեք մի՛ չարաշահեք պատիժը: Գտեք երեխայի վարքի իրական պատճառը**
- **Զարգացրե՛ք երեխայի հետաքրքրությունները**
- **Զրուցե՛ք, բացատրե՛ք երեխային, բայց երբեք պայմաններ առաջ մի քաշեք**
- **Օրվա ռեժիմի մեջ փոփոխություն մտցրե՛ք**
- **Նկատե՛ք վարքի նույնիսկ ամենափոքր փոփոխությունը**
- **Գտե՛ք երեխայի ուժեղ և դրական կողմերը և ճիշտ օգտագործեք այն**
- **Հավատացե՛ք երեխային**

Երեխան պետք է կարողանա ուրախանալ իր հաջողությամբ. այն երեխայի վարքի կարգավորման ազդակ կարող է հանդիսանալ:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ ինձ համար ստղծելով դժվար աշակերտի հետազոտական քարտ և դիտարկման քարտ՝ եկա այն եզրակացության,

Դիտարկման քարտ				
Սովորողի անուն, ազգանուն, հայրանուն _____				
Դասարանը _____				
N		Չի նկատվում	Երբեմն	Հաճախ
1.	<p>Ուսումնական գործունեությանը.</p> <ul style="list-style-type: none"> • անտարբեր է • չի ցանկանում սովորել • ցածր առաջադիմություն ունի • ծրագրային նյութերի յուրացման դժվարություններ ունի • մեկ կամ մի քանի առարկաներից մշտապես դժվարություններ ունի 			
2.	<p>Հասակակիցների հետ փոխհարաբերությունները.</p> <p><i>Դիրքը դասարանում.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • մեկուսացած է • իրեն հակադրում է կռիկտիվին • ապակայունացնող դեր է ստանձնում • դժվար աշակերտների խմբավորման առջնորդ է <p><i>Վերաբերմունքը այլ աշակերտների հանդեպ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • դաժան վերաբերմունք ունի թույլերի և փոքրերի հանդեպ • արհամարհական վերաբերմունք ունի հասակակիցների հանդեպ • տարբեր երիտասարդական խմբավորումների է պատկանում 			
3.	<p>Մեծահասակների հետ փոխհարաբերությունները</p> <p><i>Ուսուցիչների հետ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • կոնֆլիկտային փոխհարաբերություններ ունի մեկ կամ մի քանի ուսուցիչների հետ • կոպիտ է • աննրբանկատ է • ստոյմ է 			

	<p><i>Շնորհների հետ.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • կոնֆլիկտային բնավորություն ունի • ստում է • կոպիտ և բռի 			
4.	<p>Ինչպես է անցկացնում ազատ ժամանակը.</p> <ul style="list-style-type: none"> • որևէ խմբակի չի մասնակցում • ազատ ժամանակը դրսում է անցկացնում (փողոցում՝ ընկերների հետ) • ալկոհոլային խմիչքներ է օգտագործում • ծխում է • ապրուստի գումար է վաստակում 			
5.	<p>Վերաբերմունքն աշխատանքին, մասնագիտական կողմնորոշումը.</p> <p><i>Մասնագիտության ընտրությունը.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • չգիտի սեփական կարողությունները և ունակությունները • կողմնորոշված չէ մասնագիտության ընտրության մեջ • մասնագիտության ընտրության համար անհրաժեշտ բնավորության գծերը ոչ բավարար են ձևավորված <p><i>Վերաբերմունքն աշխատանքին</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • վերաբերմունքը բացասական է • չի կատարում աշխատանքային պարտականությունները տանը և դպրոցում • վերաբերմունքն անբարեխիղճ է 			

Դժվար աշակերտի հետազոտման քարտ

1. Անուն, ազգանուն, հայրանուն

---

2. Ծննդյան օրը, ամիսը, տարեթիվը

---

3. Հասցեն, հեռախոսը

---

4. Մայրը (անուն, ազգանուն, կրթությունը, աշխատավայրը, պաշտոնը, հեռախոսը)

---

5. Հայրը (անուն, ազգանուն, կրթությունը, աշխատավայրը, պաշտոնը, հեռախոսը)

---

6. Բժշկական տվյալները (առողջական վիճակը, քրոնիկ հիվանդությունները)

---

7. Մանկավարժական տվյալները (որ առարկաներից է հետ մնում)

---

8. Հոգեբանական տվյալները (բնավորության առանձնահատկությունները, հակումները, ընդունակությունները)

---

9. Բնութագիրը(վտանգավոր հակումներ(ալկոհոլի, թմրանյութերի, մոլի խաղերի հանդեպ), վարքի շեղումներ(կոպտություն, ծեծկոտուք, բացակայություններ, թույլերի հանդեպ բռնություն, դաժան վերաբերմունք կենդանիների հանդեպ, գողություն և այլն), սոցիալական դիրքը (առաջնորդ է լիդեր, ընդունված է, մերժված է, անվերապահորեն ընդունված է), զարգացման սոցիալական իրավիճակը (օբյեկտիվորեն անբարենպաստ, սուբյեկտիվորեն անբարենպաստ)):

որ երեխան, որպեսզի սիրի առարկան, հարգի ուսուցչին, պետք է ճանաչի ուսուցչին, կարողանա ճիշտ ըմբռնի և ընկալի նրա ասածները և բավարար չափով գաղափար կազմի այն առարկայի մասին, ընդ պետք է ուսունասիրի: Իսկ դրա համար շատ ու շատ ջանքեր և աշխատանք է պահանջվում դասավանդող ուսուցչից: Ուսուցիչը իհարկե շատ է ցանկանում, որ աշակերտը, եթե անգամ չի կարողանում սովորել, ամբողջությամբ յուրացնել նյութը, գոնե ֆիզիկապես, աշակերտին վայել վարքագծով ներկա գտնվի դասապրոցեսին: Ուստի ուսուցիչը պարզապես պետք է **„արմատավորի“**, կարևոր սկզբունքները իր կողմից դասավանդած առարկայի՝ **ինչի համար է պետք, ինչ նշանակություն ու կարողություն ունի մեր առօրյա կյանքում, որտեղ պետք է կիրառվի:**

„Արմատավորել“, նշանակում է կրկնելով սովորեցնել ինչ-որ բան, երեխային ներգրավել դասապրոցեսին, թույլ տալ սեփական կարծիք արտահայտելու՝ պետք է արդյոք առարկան իրեն, եթե այո՝ ինչու՞, եթե ոչ, կրկին մեկնաբանվի իր կողմից: Իհարկե պարտադիր պայման չէ ուսուցիչը համակարծիք է, թե ոչ, սակայն աշակերտը կզգա իր կարևորությունը դասապրոցեսին: Ե՛վ երբ կա փոխադարձ հարգանք, ավելի է հեշտացնում և՛ ուսուցչի և՛ աշակերտի աշխատանքը: Հարգալից վերաբերմունքը միմյանց նկատմամբ ստեղծում է հարգալից մթնոլորտ դասավանդվող առարկայի նկատմամբ: Չեմ ասում ամբողջությամբ, բայց մասամբ դժվար դաստիարակվող երեխաները կներգրավվեն դասապրոցեսին և անպայման մի գիտելիք, թեկուզ աննշան կտանեն իրենց հետ:

Այս ամենի համար ուսուցչից շատ համբերություն է պահանջվում և սեր դեպի ուսուցում անպայման կտա իր դրական արդյունքը:

<<Այս աշխարհը չափազանց անհանգիստ է.

մի վայրկյան կանգ առե՛ք և նայե՛ք Ձեր երեխայի աչքերին:

Ի՞նչ են սպասում նրանք Ձեզանից:

Նվիրե՛ք Ձեզ երեխաներին, և նրանք երախտապարտ կլինեն ամբողջ կյանքում, իսկ դուք ապագայում կվայելեք երջանիկ ծերություն>>:

Մասուրա Իբուկա /Ճապոնացի գրող/

Օգտագործված գրականություն

1. Երեխաների դաստիարակությունը
<http://www.hogeban.info>
2. Դաստիարակության խնդիրներն ...
<https://avedisianschool.am> ›
3. Оценка - Знанио
<https://znanio.ru> › [media](#)
4. Դժվար երեխաների կատեգորիան են ...
<https://progxaker.ru> › [different](#)
5. Ինչ անել, եթե սովորելը դժվար է
<https://muegn.ru> › ...